

Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
Journal Of Turkish Language and Literature Studies in Balkans
Cilt 2/Sayı 1/Kış 2020 - Volume 2/Issue 1/Winter 2020
ss-pp: 59 - 72

Macaristan'da Bir-Kaç Misâfir: Sadrâzam İzzet Mehmed Paşa'nın Mezar Taşı, Kitâbeler ve Bir Kurna

A Few Guests in Hungary:

*Gravestone of the Grand Vizier Izzet Mehmed Pasha, Inscriptions and
Basin of a Bath*

Mehmet Emin YILMAZ*

Özet

Türk sanatının güzîde numûneleri olan kitâbeler ve mezar taşları Batlılar tarafından yağmalanarak savaş ganimeti olarak götürülen eserlerdendir. Belgrad'da Sadrâzam İzzet Mehmed Paşa'nın 1198/1784 târihli mezar taşı, Süleyman Ağa'nın 1157/1744-45 târihli kitâbesi, Mustafa Paşa'nın 1106/1694-95 târihli çeşme kitâbesi ile bir hamam kurnası yerlerinden sökülerek Avusturya güney ordusunun komutanlarından Boros József Rákosi tarafından Belgrad'ın karşısındaki Zemun'un alınışı anısına 1789'da Macaristan'ın Avusturya sınırındaki Gaston Köyü'ne getirilmiştir. Boros József Rákosi, İzzet Mehmed Paşa'nın mezar taşı ile Süleyman Ağa'nın kitâbesini Gaston Kilisesi'ne, Mustafa Paşa'nın kitâbesini ise kendi evinin duvarına yerleştirmiştir. 3 Ağustos 2018'de yaptığımız seyahatte Gaston Kilisesi'nde mezar taşı, kitâbe ve hamam kurnasını inceledik. Kilisenin karşısında yer alan Boros József Rákosi'nin hâlen Belediye binâsı olarak kullanılan evinde ise Mustafa Paşa'ya ait kitâbenin günümüze ulaşmadığını tespit ettik.

Anahtar Kelimeler: *Belgrad, kitâbe, İzzet Mehmed Paşa, Mustafa Paşa, Süleyman Ağa.*

Abstract

Inscriptions and gravestones, as distinguished samples of Turkish art, were among the works of art captured as spoils of war plundered by the Westerners. Gravestone of the Grand Vizier Izzet Mehmed Pasha dated 1198/1784 in Beograd, inscription of Suleyman Agha dated 1157/1744-45, a fountain inscription of Mustafa Pasha dated 1106/1694-

* Yüksek Mimar, Türk Mîmârîsi Araştırma Merkezi, Ankara, mimaremin@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-9742-7523.

95, and basin of a bath were removed from their original places and brought to Gasztony Village located along Austria border of Hungary, in 1789, in memory of capturing of Zemun across the city of Beograd, by General Boros József Rákosi, a commander in Austrian South Army. Boros József Rákosi placed the gravestone of Izzet Mehmed Pasha and inscription of Suleyman Agha in Gasztony Church, and placed inscription of Mustafa Pasha on the wall of his own house. The gravestone in Gasztony Church, the inscription and basin of the bath were examined during the field trip in August 3, 2018. It has been determined that the inscription belonging to Mustafa Pasha, later placed on the wall of the House of Boros József Rákosi located across the church and still being used as the town house, has not reached today.

Keywords: Beograd, inscription, Izzet Mehmed Pasha, Mustafa Pasha, Suleyman Agha.

“İ. Aydın Yüksel'e ithâf olunur.”

Giriş

Osmanlı Devleti'nin gerilemesiyle birlikte başlayan hezîmet ve çekilmeler netîcesinde, geride kalan taşınır/taşınmaz kültür mîrası eserler için tahrîbat, yıkım ve yağma mukadderdi. Türkler için Avrupa'nın kapısı ve kilidi olan Dârül-cihâd Belgrad'daki tahrîbat, Estergon, Budin yahut Peçuy'dakinden farklı değildi. Mîmârî eserlerin büyük bir kısmı yıktırılmış, satılmış yahut başka amaçlarla kullanılmıştı. Belgrad'daki 217 câmiden günümüze yalnızca Bayraklı Câmi'nin (Hüseyin Kethüdâ Câmii) ulaştığını düşündüğümüzde tahrîbâtın boyutu anlaşılmaktadır.

Türk sanatının güzîde numûneleri olan kitâbeler ve mezar taşları Batlılar tarafından yağmalanarak savaş ganîmeti olarak sıklıkla tercih edilmiştir. Bununla birlikte, kıymetli arşiv belgeleri¹, önemli devlet adamlarının kemikleri², yazma eserler, halı-kilimler³ yahut müzeyyen bir hamam kurnası da savaş ganîmeti ola-

¹ Bu konuda bkz: Römer, C. “Savaş Ganîmeti olarak Arşiv Belgeleri: Osmanlı-Habsburg İlişkilerinin olağanüstü Birveçhesi”, Harp ve Sulh Avrupa ve Osmanlılar, s. 237-242, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2010.

² 1912'de Bulgarların Trakya işgâlinde Gümölcine'deki Eski Câmi'nin kiliseye çevrilmesi sırasında, minâre şerefeye kadar yıktırılmış ve câminin batı tarafındaki kitâbe parçalanmıştır. Hazîrede bulunan Sultan IV. Murat'ın torunu şehzâde Mehmed'in türbesi yıktırılmış, mezarı kazılıp kemikleri toplanarak zafer hâtırısı olarak Sofya'daki Bulgar Kralı Ferdinand'a gönderilmiştir. Bıçakçı, 2003, s.142.

Belgrad'ın Avusturyalılar tarafından üçüncü işgâlinde (1789-1791) kaledeki Şehid Damat Ali Paşa Türbesi tahrip edilmiş, sanduka açılmış, paşanın kemikleri zafer nişânesi olarak Viyana'ya götürülmüştür. Özcan, 2010, s.434.

³ Balkan Harbinde Bulgarların Edirne'yi işgâli: “Sonra, 972—982 (1568—1575) yıllarında yaptırılan Selimiye'ye gittik. Kütüphaneyi inceledik. Kitapların çoğu yırtılmıştı, ama yine de güzel süslemeli epeyce kitap topladık...Bir fayton alarak Beyazıt Camisi'ne gittik ve karşılığında belge düzenleyerek buradan küçük halıların dördünü ve iki eski Kuran-ı Kerim'i aldık... Öğleden sonra Selimiye kütüphanesinden 44 adet süslemeli elyazması seçtik, bunların listesini yapıp hemen depomuza taşıdık.” Mevsim, 2013, s.92-95.

biliyordu.

8 Ekim 1789'da İsveç asıllı komutan *Ernst Gideon von Laudon*, istilâ ettikleri Belgrad'da şehirden zaferlerinin hâtrısı olarak kalenin İstanbul Kapısı üzerindeki Sultan I. Mahmud'un tuğrası ve kitâbesiyle⁴ Elçi İbrâhim Paşa'nın kabrinin baş ve ayak taşlarını söktürerek Viyana Hadersdorf'a götürmüştür.⁵ Şehid Damat Ali Paşa Türbesi'nin inşâ kitâbesi Avusturyalı komutan Come Foraya tarafından gânimet olarak Soborsin'de⁶ bulunan malikânesine götürülmüş, 1840 yılında da Macar Millî Müzesi'ne hediye edilmiştir. 1958'de Sırbistan ile Macaristan arasındaki kültür varlıklarının iâdesi antlaşması çerçevesinde kitâbe Belgrad'a geri getirilmiştir.⁷ Benzer şekilde Hacı Beşir Ağa Çeşmesi kitâbesi Tımişvar Müzesi'nde, Hacı Ahmed Alemdar Çeşmesi kitâbesi Göcsej Müzesi'ndedir.⁸ Hatice Hanım'ın mezar taşı Belgrad'dan Macaristan Yakın Kale'ye (Győr)⁹, Sancakbeyi Vehbi Bey'in mezar taşı da Tımişvar'dan Avusturya Steyesberg Kalesi'ne götürülmüştür.¹⁰

Macaristan arşivlerinde yer alan 1970 târihli iki fotoğraf¹¹ sâyesinde haberdâr olduğumuz Gaston¹² kasabasında da Belgrad'dan götürülen Sadrâzam İzzet Mehmed Paşa'nın 1198/1784 târihli mezar taşı, Süleyman Ağa'nın 1157/1744-45 târihli kitâbesi, Mustafa Paşa'nın 1106/1694-95 târihli çeşme kitâbesi ile bir hamam kurnası yer almaktadır. Bu eserler, Avusturya güney ordusunun komutanlarından *Boros József Rákosi* tarafından (vefâtı 1839) Belgrad'ın karşısındaki Zemun'un (Mac. Zimony) Avusturya ordusu tarafından alınışı anısına 1789'da Gaston'a getirilmiştir.

Boros József Rákosi, İzzet Mehmed Paşa'nın¹³ mezar taşı ile Süleyman

⁴ "... [Belgrad'da] kale içinde daha bir çok kitâbe ve tuğralar yerleri hâlâ zâhir iken, her biri ya çıkarılmış ya kırılmış veyahut kireçler altına alınmıştır." Remzi, 1332, s.191.

⁵ Yüksel-Kahraman, 2014, s.276; Eyice, 1981, s.36.

⁶ Günümüzde Sâvârşin - Romanya .

⁷ Ömer Feridun, 1914, s.133, Tütüncü, 2018, s.265.

⁸ Savaş ganimeti olarak götürülen kitâbelerin kataloğu için bkz: Tütüncü, Mehmet. *Belgrade's Ottoman Inscriptions As War Booty*, Belgrade 1521-1867, s.259-282, 2018

⁹ Cevdet Çulpan'ın yayınladığı (Çulpan, 1968, s.75) mezar taşını yerinde görmek için Győr Müzesi'ne gittik ancak tadilat sebebiyle müze kapalı olduğundan inceleyemedik.

¹⁰ Vehbi Bey'in mezar taşı için bkz. Römer, 1999, s.70.

¹¹ Macaristan Millî Arşivi, Berzsenyi Dániel Kütüphânesi, Envanter Numarası: 001078 ve 001079

¹² Gaston (Gasztony) kasabası Macaristan'ın batısında, Avusturya sınırındadır.

¹³ İzzet Mehmed Paşa, 1136 (1723-24) yılında Bolu'ya bağlı Çarşamba (günümüzde Seben) kazâsının Beylik köyünde (günümüzde Haccağız Köyü'ne bağlı mahalle) doğdu. Babası Hüseyin Bey, Fâtih Sultan Mehmed devri sadrazamlarından Rum Mehmed Paşa'nın neslindedir. Bazı eserlerde Bolulu veya Teberdar lakaplarıyla anılır. İstanbul'da sırasıyla Kapı Hasekisi, Dârüssaâde Ağası Yazıcılığı Başhalifesi, Dârüssaâde Ağası Yazıcılığı, Haremeyn muhasebeciliği, darphâne emniyeti ve şehreminiği görevlerinde bulundu. Özellikle 1768-1774 Osmanlı-Rus savaşı sırasındaki malî güçlüklerde ve yeni para basımı gibi işlerde başarılı hizmetlerde bulundu. 1766 depreminde önemli

Ağa'nın kitâbesini Gaston Kilisesi'ne¹⁴, Mustafa Paşa'nın kitâbesini ise kendi evinin duvarına yerleştirmişti.¹⁵

3 Ağustos 2018'de yaptığımız seyahatte Gaston Kilisesi'nde mezar taşı, kitâbe ve hamam kurnasını inceledik. Kilisenin karşısında yer alan Boros József Rákosi'nin hâlen Belediye binâsı olarak kullanılan evinde ise Mustafa Paşa'ya ait çeşme kitâbesinin günümüze ulaşmadığını tespit ettik.

İzzet Mehmed Paşa'nın Mezar Taşı

Hakkında yerel bir hikâye¹⁶ de bulunan İzzet Mehmed Paşa'nın mezar taşıyla ilgili ilk bilgiler Hüseyin Namık [Orkun] Bey'e aittir. Hüseyin Namık Bey Macaristan'da bulunduğu yıllarda (1925-30) Gaston'daki Türk hâtıralarıyla ilgili iki ayrı yayında mezar taşını konu edinmiştir.¹⁷

İzzet Mehmed Paşa'nın Belgrad'da defnedildiği yer bilinmemekle beraber; Belgrad ricâlinden vefât edenlerin kabirleri kaledeki Sultan Süleyman Câmii yanındaki hazîrede olduğundan İzzet Mehmed Paşa'nın mezar taşları da buradan sökülüp getirilmiş olmalıdır.

Gaston Kilisesi'nin güneybatı köşesine yerleştirilmiş İzzet Mehmed Paşa'ya ait mezar taşının milâdî karşılığı 6 Mart 1784 olan sülüs hatla yazılıp mermere

---

hasar gören ve büyük kubbesi çöken Fâtih Câmii'nin yeniden inşâsına nezâret etti. Küçük Kaynarca Antlaşması'nı imzalayıp savaş alanından İstanbul'a dönmekte olan Sadrazam Muhsinzâde Mehmed Paşa'nın ölümü üzerine 2 Cemâziyelâhir 1188'de (10 Ağustos 1774) sadrazamlığa tayin edildi ve sadâret mührünü bizzat padişah'tan aldı. I. Abdülhamid, kendisinin seçtiği bu ilk sadrazamına alışılmısın dışında hediyeler vererek taltif etmişti. Kırım meselesinden kaynaklı sebeplerle 1775'te İzzet Mehmed Paşa görevden alındı. Sonrasında Aydın muhassıllığı, Mısır valiliği, İçil sancak beyliği, Sivas, Amasya, Rakka ve Erzurum beylerbeyliklerine tayin edildi. Sadrazam Karavezir Mehmed Paşa'nın hastalığının ağırlaşması ve 1781'de ölümü üzerine Erzurum'dan İstanbul'a çağrılan İzzet Mehmed Paşa, 22 Rebîülevvel 1195 (18 Mart 1781) günü mührü teslim alarak ikinci defa sadrazamlık görevine başladı. İstanbul'daki büyük yangın felâkinde "rehavet"i olduğu gerekçesiyle yangının söndürüldüğü gün azledildi (1782). Bu defa vezirliği kaldırdığı gibi mallarının müsâderesine de karar verildi ve ertesi gün mecburi ikametle Filibe'ye gönderildi. Sadrazam Halil Hamîd Paşa tarafından vezirliği iade edilen İzzet Mehmed Paşa, 2 Safer 1197'de (7 Ocak 1783) Belgrad Kalesi muhafızlığı şartıyla Semendire sancak beyliğine tayin edildi. İzzet Mehmed Paşa 13 Rebîülâhir 1198'de (6 Mart 1784) Belgrad'da vefat etti. Çağdaşı tarihçiler tarafından akıllı, sır tutmasını bilen, vakar sahibi ve yumuşak huylu bir kimse olarak nitelenen İzzet Mehmed Paşa'nın bizzat I. Abdülhamid'in de belirttiği en karakteristik vasfı aşırı derecede rehaveti ve yavaşlığıdır. Sarıcaoğlu, 2001, s. 557-558 ve Mehmed Süreyyâ, 1996, s.848-849.

¹⁴ Fő Utca (Eski Cadde) No: 22

¹⁵ Orbán, 1984, s.39.

¹⁶ Mezar taşıyla ilgili yerel bir hikâyeye göre Sengottard Savaşı'nda (1664) yaralanan bir Türk askerine Gastonlular yardım etmişler, Türk ordusunun çekilmesinden sonra yaralı asker köyde kalıp yaşamına devam etmiş ve Gastonlu bir Macar kızla evlenerek burada ölmüştür. Orbán, 1984, s.38.

¹⁷ Hüseyin Namık, A török tudós levele, Vasvármegye, 10 Nisan 1929; Hüseyin Namık, Gasztonyi török emlékek, Vasvármegye, 16 Nisan 1929

işlenmiş yedi satırlık kitâbe metni şöyledir: *Huve'l-bâkî / merhûm ve mağfurun leh / el-muhtâc ilâ rahmeti / rabbihi'l gafûr sadr-ı / âzâm-ı esbâk İzzet Mehmed / paşanın rûhiçün / el-fâtihâ sene 13 R [Rebiülâhir] 1198*

Kallâvî sadrâzam kavuğunun altında akant yaprağıyla süslenmiş kitâbenin son satırı yarım daire içine alınmış, etrâfî da kabartma lokmalarla tezyin edilmiştir. Târih satırının altındaki bölümde simetrik iki adet eslerle çevrelenmiş baklava motifi bulunmaktadır. Kâidenin üst kısmı püsküllerle sıralanmış olup alnında iki yanında palmet bulunan köşeleri yuvarlatılmış kartuş yer almaktadır. Mezar taşının köşeleri tahrib olduğundan satırların ilk harfleri ve bâzı harekeler kırılmıştır. Kilisedeki yerine konulurken başındaki kallâvî sadrâzam kavuğu alt üst edilerek hatâlı olarak ters şekilde yerleştirilmiştir¹⁸. Ön tarafta olması gereken verev kuşak da solda kalmıştır (Çizim 1-2). Gaston'a getirildikten sonra kâidesindeki kartuşa Latince şu metin kazınmıştır: TAURUNO | VICTR. ARMIS IOS. II. AUG. | CAPTO | IOS. BOROS DE RAKOS. S. C. R. A. M. | E. CONS. R. L. H. CONSILIARIUS. ET SUPE. | CAMP. PR. COMISS. SERVIC. ECCLAE | GOSZTON. D. D. Ao. MDCCLXXXIX

Latince metnin Türkçesi¹⁹ şöyledir: II. Jozef'in galip ordusu tarafından fethe dilmesinin anısına, Boros Jozef de Rakos imparatorun ve kral vekilinin ve sarayın danışmanı, general ve dini lideri, Gosztony 1789

Süleyman Ağa'nın Kitâbesi

Gaston Kilisesi'nde giriş kapısının güneyinde duvara yerleştirilmiş diğer bir kitâbe bulunmaktadır. Profilli silmelerle çerçeve içine alınmış iki satırlık kitâbe metni şöyledir: *sâhibu'l-hayrât Süleymân Ağa / ser zağra-ı sâbık ağa-yı Belgrad sene 1157*

Milâdî karşılığı 1744-45'e denk gelen kitâbenin hangi yapı türüne ait olduğu belli değildir. Bânî *Zağarcıbaşı*²⁰ Süleyman Ağa, kitâbesinde geçen tarihten 11 yıl sonra 1755'te tekrar Belgrad Kalesi'nde görevlendirilmiştir.²¹ Belgrad kadısına yazılan 29.12.1169 (24.09.1756) târihli bir hükümde *sâbık ser-zağrâ* olup yeniçeri zabıtlığıne tâyin olan Süleyman ismi geçmektedir.²²

¹⁸ Belgrad'dan Hadersdorf'a götürülen Sultan Mahmud'un tuğrası da yeni yerine ters konulmuş, sonradan düzeltilmiştir.

¹⁹ Latince kitabenin Türkçe tercümesi için yardımını esirgemeyen Macar Kültür Merkezi Müdürü Türkolog Sn. Gábor Fodor'a teşekkür ederim.

²⁰ Yeniçeri Ocağı'nın ocak sisteminde önde gelen ağalardan biri olan zağarcılar yeniçeri ağası divanının tabii üyesiydi. Belgrad, Bağdat ve Budin gibi taşradaki büyük kalelerde bulunan yeniçerilerin diğer zâbitleri gibi zağarcıbaşıları da vardı. Merkezde ağaya vekâlet ederdi. 1826 yılında ocağın ilgası sırasında diğer ocak ağaları gibi bir miktar maaşla taltif edilmiş ve kapıcıbaşı zümresine alınmıştır. Özcan, 2013, s.75-76.

²¹ Dingec, 2009, s.75.

²² ... Belgrad kadısına sabık zağarcıbaşı olup yeniçeri zabiti tayin kılınan Süleyman'a yeniçeri ağaları odacıbaşıları alemdarlar vesair zabıtana hüküm. BOA, AE.SOSM.III, Kutu No 6, Gömlek No 354.

Mustafa Paşa Çeşmesi'nin Kitâbesi

Gaston'a getirilip günümüzde kayıp olan üçüncü kitâbeyi 1843 yılında János Varsányi'nin elle yaptığı istinsah çizimi²³ sayesinde inceleyebiliyoruz. Çeşmeye ait kitâbenin metni şöyledir²⁴:

Mustafa Paşa sâhib-i hayr kim Eyledi bu şehri ihyâ mukaddemi	Himmet ve sa'yi ile oldu binâ Pâdişâhın böyle hatır-ı azmi	İtdi bu çeşmeyi inşasın dahî Fî-sebilillâh tabî' melhemi
Bu sûde dünyâyı mesrûr eyledi Hak ânâ göstermesün rûyî ganî	Böyle bir âb-ı hayâtı görmeye Görseler İskender-asâ âlemi	Didiler târîhini el-hak mecâ Mustafa Paşa itdi zemzemi sene 1106

Kitâbenin ilk mısırâsında *şehri ihyâ eden* ifâdesi akıllara Belgrad'ın ikinci fâtihî Köprülüzâde Fâzıl Mustafa Paşa'yı getirmektedir²⁵. Ancak kitâbenin târihi (1106/1694-95) paşanın vefâtından (1102/1691) 4 yıl sonradır. Köprülü ailesinden Fâzıl Ahmed Paşa'nın Belgrad'da bir darü'l-kurra, 15 çeşme, 8 su terazisi, 2 şadırvan, 1 han, 1 hamam yaptırdığını²⁶ göz önüne aldığımızda mezkûr çeşme, Mustafa Paşa'nın vefâtından sonra O'nun adına Köprülü ailesi tarafından yaptırılmış olmalıdır.

Kitâbenin son bölümündeki *meccâ Mustafa Paşa etti zemzemi* ifâdesinin ebced hesabıyla karşılığı 1106 rakamını vermektedir²⁷:

ززمی	اتیدی	پاشا	مصطفی	مجا	
ز 7	ا 1	پ 2	م 40	م 40	
م 40	ت 400	ا 1	ص 90	ج 3	
ز 7	ی 10	ش 300	ط 9	ا 1	
م 40	د 4	ا 1	ف 80		
ی 10	ی 10		ی 10		
104	+ 425	+ 304	+ 229	+ 44	<i>toplam</i> = 1106

Hamam Kurnası

Gaston Kilisesi'nin güney duvarında, Hz. Meryem heykelinin yanında süslü bir taş kaide üzerine oturtulmuş mermer hamam kurnası yer almaktadır. Bu

²³ Lövei, 2002, s.302.

²⁴ Kitâbe metnindeki tashihât için hocam İ. Aydın Yüksel'e müteşekkirim.

²⁵ 1688'de Avusturya işgaline uğrayan Belgrad, Köprülüzâde Fâzıl Mustafa Paşa tarafından 1690'da geri alınmıştır. Paşa, 1691'de Avusturya kuvvetleriyle yapılan savaşta Salankamen'de şehit olmuş, naaşı bulunamamıştır. Fâzıl Mustafa Paşa, İstanbul'da Akbıyık Câmii meydanında bir zâviye yaptırmış ve ağabeyinin kurduğu kütüphanenin vakfiesini tamamlamıştır. Özcan, 2002, s.265.

²⁶ 1678 târihli vakfiye, Topçu, 2015, s.184.

²⁷ M. Tütüncü burada ilk kelimeyi katmadan târihi 1062 hesaplamıştır. Tütüncü, 2018, s.275.

kurna da diğerkitâbeler gibi Belgrad'dan getirilmiştir. Sigetvar'da kiliseye dönüştürülen Ali Paşa Câmii'nde, Türbek Kilisesi'nde, Aziz Antal Kilisesi'nde, Peçuy'da kiliseye çevrilen Gâzi Kasım Paşa Câmii'nde vaftiz teknesi olarak kullanılmak üzere Türk hamamlarından getirilen kurnalar bulunmaktadır.²⁸ Kurnalar hem estetik olarak göze hoş geldiğinden hem de taşınması kolay olduğundan kiliselerde devşirme malzeme olarak kullanılmışlardır. Türk mezar taşının devşirme olarak kullanıldığı ilginç bir örnek de Kanije'dedir. Kanije'nin son vâlisi Fındık Mustafa Paşa'nın mezar taşı, baş kısmı oyularak tıpkı hamam kurnalarında olduğu gibi vaftiz teknesi olarak kullanılmak üzere Aziz Josef Kilisesi'nde yerleştirilmiştir.²⁹

Burada incelediğimiz mezar taşı, kitâbeler ve hamam kurnasının aslî yerinde olmasını arzu ederdik ancak hiçbirinin Belgrad'daki yeri dahi bilinmemektedir. Gaston'a getirilen Mustafa Paşa Çeşmesi'nin kitâbesi kayıptır. Diğerkitâbe ve mezar taşının da kaybolmaması için, Macarların diğerk Türk eserlerine gösterdikleri kadirşinaslığı Orta Avrupa'da Türk hâtırasını yaşatan bu eserlere de gösterip resmî koruma altına almaları gerekmektedir.

---

²⁸ Yılmaz, 2015, s.71.

²⁹ "burada yatan Mustafa Ağa, sene 1084" Molnár, 1973, s.19.

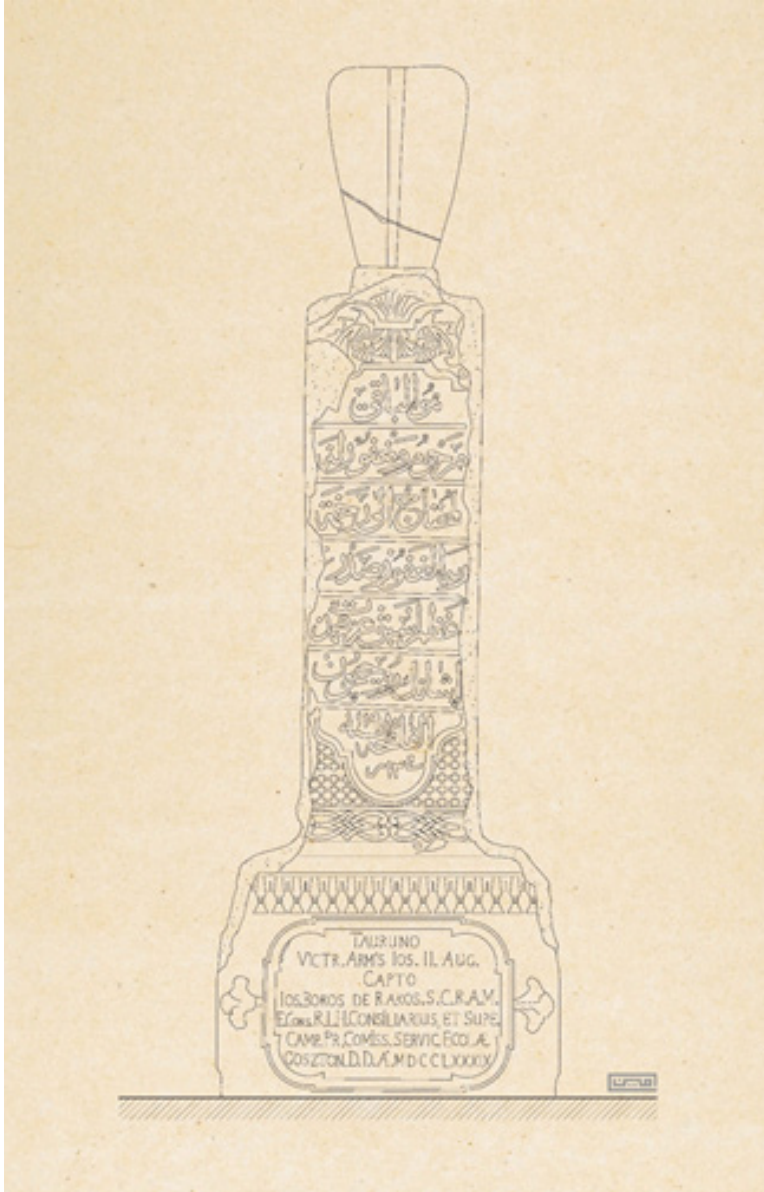

*Kitâbelerin bulunduğu Gaston Kilisesi
(Fotoğraf: Mehmet Emin Yılmaz - 03.08.2018)*

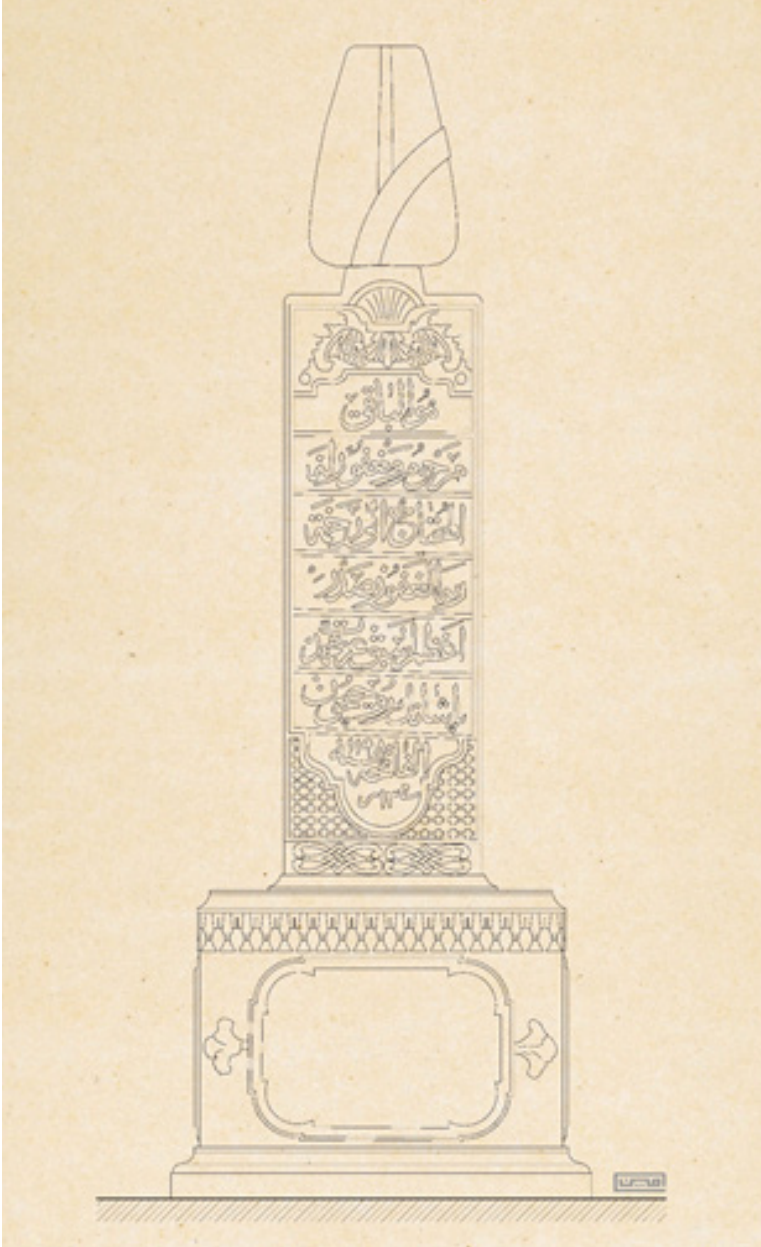

*Gaston Kilisesi'ndeki mezar taşı ve kitâbe
(Fotoğraf: Mehmet Emin Yılmaz - 03.08.2018)*

Çizim 1: Gaston'da Sadrâzam İzzet Mehmed Paşa'nın Mezar Taşı Rölövesi
(Çizim: Mehmet Emin Yılmaz – 03.08.2018)

Çizim 2: Gaston'da Sadrâzam İzzet Mehmed Paşa'nın Mezar Taşı Restitüsyonu
(Çizim: Mehmet Emin Yılmaz – 03.08.2018)

*Süleyman Ağa hayrâtının kitâbesi
(Fotoğraf: Mehmet Emin Yılmaz - 03.08.2018)*

*Gaston Kilisesi'ndeki hamam kurnası
(Fotoğraf: Mehmet Emin Yılmaz - 03.08.2018)*

Resmî Dâire olarak kullanılan Boros József Rákosi'nin evi
(Fotoğraf: M. E. Y. - 03.08.2018)

Mustafa Paşa Çeşmesi Kitâbesi (Lövei'den)

Kaynakça

- Bıçakçı, İsmail. Yunanistan'da Türk Mimari Eserleri, İstanbul: IRCICA Yayınları, 2003.
- Çulpan, Cevdet. "Macaristan'da Türk Kitabeleri" Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, sayı 15, s.74-76, 1968
- Dingeç, Emine. "Bir Menzil Defterine Göre III. Osman Dönemi'nde Yapılan Atamalar, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi", Sayı 24, s.71-81, 2009.
- Eyice, Semavi. "Hadersdorf'ta Türk Taşları, Belgrad'dan Viyana'ya Götürülen Kitabeler" Kaynaklar 1, s.36-41, 1981.
- Lóvei, Pál. "Gasztony Török Emlékek" Lapidarium Hungaricum, S.5, s.293-303, 2002.
- Mehmed Süreyyâ. Sicill-i Osmanî, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, 1996.
- Mevsim, Hüseyin. Bogdan Filov'un Balkan Savaşları (1912- 1913) Fotoğrafları, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2013.
- Molnár, József. "Macaristan'daki Türk Anıtları – Monuments Turcs en Hongrie" Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1973.
- Orbán, Róbert. "Török emlékek a gasztonyi római katolikus templomban" Honismeret, Sayı 12, 1884/4, s.38-39, 1984.
- Ömer Feridun. "Belgrádi török emlékek" Archaeologiai Értesítő, sayı 34, s.132-138, 1914.
- Özcan, Abdülkadir. "Köprülüzâde Fâzıl Mustafa Paşa" Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, c. 26, s.263-265, 2002
- Özcan, Abdülkadir. "Şehid Ali Paşa" Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, c.38, s.433-434, 2010
- Özcan, Abdülkadir. "Zağarcıbaşı" Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, c.44, s.75-76, 2013
- Remzi. "Belgrad'da Damat Ali Paşa Türbesi" Tarih-i Osmânî Encümeni Mecmuası, cilt VII, sayı 39, İstanbul, s.189-1921, Ağustos 1332.

Römer, C. "Egy, a 15 éves háborúból származó oszmán sírkő Steyersbergben, Alsó-Ausztriában", Aetas Történettudományi folyóira, 14/4, s.66-70, 1999.

Sarıcaoğlu, Fikret. "İzzet Mehmed Paşa" Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, c. 23, s. 557-558, 2001.

Topçu, Sultan Murat. Gücün Mimariye Yansıması Köprülüler, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2015.

Tütüncü, Mehmet. "Belgrade's Ottoman Inscriptions As War Booty" Belgrade 1521-1867, s.259-282, 2018

Yılmaz, Mehmet Emin. Sigetvar'da Türk Mimârîsi, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2015

Yüksel, İ. Aydın – Kahraman, Alper. "Viyana'da Bir-kaç Misafir Belgrad Kalesi Kitâbesi ve Diğerleri" Ekrem Hakkı Ayverdi 30. Yıl Hâtıra Kitabı, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, s.275-284, 2014.